

A photograph of a rural landscape during the 'blue hour' of sunset or sunrise. The sky is filled with soft, colorful clouds in shades of blue, orange, and yellow. In the foreground, there is a field of dry, frost-covered grass. To the left, a large, dark wooden house is partially visible. In the center, a smaller wooden building with a corrugated metal roof stands. To the right, another wooden house is visible. A tall utility pole with wires is positioned in the middle ground. The overall mood is quiet and contemplative.

LEDPLAN (masterplan) Solanderleden 2020

Innovation – Interpretation – Storytelling

Projekt Solanderleden berättar 2013

Vision

Solanderleden skall dras på stigar mellan berg och genom skogar. Den skall nyttja lantliga vägsträckor genom byar, förbi varierande odlingslandskap, levande landsbygd och visa vägen till småskaliga landsbygdsföretag. Den skall ge möjlighet till kunskap och rekreation i en unik natur- och skogsmiljö och den ska ge besökaren närhet till landsbygdens livsmiljö och kultur i dåtid och nutid. Som en röd tråd i utvecklingen av Solanderleden nu och i framtiden går implementering av Interpretation- och storytelling vilket innebär att vandraren kan ta aktiv del av innehållet och den kunskap leden förmedlar.

Kopplingen till Solander finns i naturens mångfald men också i traktens historia, utifrån hans barndomshem i Öjebyn som är en av in-farterna till leden och en av dess kransleder. Där i Öjebyn finns Solanderparken, monumentet och utställningen samt Solandersällskapet.

Leden med dess besöksmål ska profileras som en upplevelse-baserad led där inslag och utformning utgår från lokala företag, föreningar och innevånare. Leden skall locka olika typer av målgrupper med fokus på fritidsturister, lokalbefolkning och skolklasser. Landsbygdens kulturmiljö, natur och måltidsupplevelser är attraktiva produkter för besökande utländska turister. Det är en målgrupp som bedöms öka med rätt utveckling. Framtida investeringar bör därför ha exportmarknaden i åtanke även om leden är en resurs för svensk turism och lokalbefolkning. Det betyder inte att grupper (svenska eller utländska) inte kan bli en av ledens målgrupper beroende på branschens intresse.

Sträckning

Jävre i Piteås södra kust samt Ersnäs är ledens första respektive sista start och slutpunkt beroende på åt vilket håll man går. Båda orterna är belägna vid E-4 väl synliga och skyltade. I båda orterna finns parkering, busshållplats och möjlighet att fylla matsäcken, tanka, gå på toa och rasta. Övernattning, matbar/kafé och sevärdheter samt turistinformation finns (idag) i Jävre. I Ersnäs finns restaurang/kafé och sevärdhet. För enkelhetens skull beskrivs leden söderifrån och norrut.

Piteå och i förlängningen Luleå ges en möjlighet att visa upp en levande landsbygd med aktiviteter för inkommande turism. En sida av Sverige som inte är lättillgänglig men som ökar i efterfrågan. Här bak i DI-Ni farmens bagarstuga.

En vacker naturlig Pergola leder till Flottartigen från Pålberget.

Stormyrbergets lantgård är ett av Norrbottens mest etablerade företag med gårdsturism. Där erbjuds boende med ett tiotal bäddar (fler är planerade), restaurang med egna råvaror och besöksgård (får, höns mm), gårdsbutik samt olika aktiviteter såsom uthyrning av flotte, skogsguidning.

Flottarstigen

Jävre–Svensbyn–Långnäs–Böle–Pålberget–Arnemark–Sikfors

Denna del av leden är den enda som tematiserats och iordningsställt vid tidpunkten för planens utarbetande. Stigen är utrustad med broar, spångar och bänkar med hjälp av Arbetsförmedlingen, kommunen och Skogsstyrelsen samt Solanderledens arbetsgrupp. Ett gediget underlag för flottarstigen är framtaget av studenter vid LTUs kurs inom Upplevelseproduktion. I deras examensarbete som handlar om att utveckla upplevelseprodukter på leder genom storytelling och interpretation, har Flottartigen varit exempel. I arbetet ingår en utarbetad modell för storytelling och interpretation längs leden. Strävan är att i stor utsträckning använda och implementera studenternas förslag på Flottarstigen och som förebild vid utveckling av övriga delar av Solanderleden. De föreslagna anläggningar som behövs förankras i ett första skede men kan komma att förverkligas först inom några år med tanke på vintersäsong och finansiering. Utdrag ur studenternas förslag och modell bilägges.

Leden dras från Jävre direkt inåt landet via Långnäs by med badplats och många fina byamjöer över Piteälven till Böle med sommarkafé och hantverksbutik. Därifrån följer leden Piteälven på delsträckan Flottarleden genom varierad skog och odlingslandskap och förbi hållpunkter såsom "barnholmen". Den delen är en nyligen röjd gammal led som flottarna använde Sträckan Böle–Pålberget utgör ledens första pilotetapp och har under 2012-13 iordningsställt inom ramen för det nationella projektet "Solanderleden berättar". På sträckan finns barnholmen samt Berättarkojan. En kort avstickarled till Stormyrbergets lantgård i Pålberget skall dras från Allén upp och över Älvsbyvägen via en befintlig skogsväg som ansluter till gården.

I Pålbergsområdet i direkt anslutning till Flottarstigen och med utmärkt utsikt över älven och skogsnaturen hittar man Berättarkojan, idag bestående av ett befintligt lusthus där 8–12 personer kan samlas runt brasan för att berätta historier, möta en författare eller andra mötesändamål. Tanken är att på sikt rusta upp en intilliggande timrad koja som komplement till lusthuset. Husen ägs av Stormyrbergets lantgård och ägarna vill upplåta dessa för turistaktiviteter i egen eller andras regi med eller utan service. Matlagning, övernattnig, grupplokal för skolklasser är några idéer (se mer under avsnitt Storytelling – Anläggningar för Storytelling).

Längs stigen möts vandraren av en mångfald av flora, olika träd, skogsnatur, mossor och lavar samt en djup ravin samt spår och inslag av fåglar och djur såsom bäver. Nere vid älven har företaget även en bastuflotte som hyrs ut Flottarstigen går vidare upp till Sikfors och ansluter på ett ställe i Arnemark till befintliga vägen en kort sträcka. På sträckor som utgör trafikerad väg anläggs en grusad alt. barkad stig parallellt med vägen, utom över broar där någon form av info/"varnings"skyltar för gångtrafikanter sätts upp. Att leden skall gå utmed eller på befintliga vägar är ett av syftena. Vandraren skall få möta den levande kulturen och inte isoleras från samhället samtidigt som det ges stort utrymme för långa vandringspass i skog och natur.

Mellan Arnemark och Sikfors avser DI-NI farmen i Skomanskälen att ansluta sig till leden med en indragningsled. En gammal

Sikfors kraftverk är den enda utbyggda forsen i Piteälven. Där finns en vacker rosarappad byggnad vid den torrlagda älvfåran med potential för framtida idéer. Byggnaden är skyltad med Länsstyrelsens information om kraftverket och dess uppbyggnad i Piteälven.

samling jordbruksföremål finns också på gården. Framme i Sikfors är Sikfors gamla kraftstation "slutmålet för etappen "Flottarstigen". En skyltad befintlig gångväg och bro över älvfåran leder till kraftverksbyggnaden på norra sidan om älven. Till leden dras Sikfors camping och logi beläget på älvens södra sida med befintlig bro.

Sikfors camping är en modern anläggning vackert belägen vid Pite älv. Anläggningen utgör en av ledens viktigaste logimöjlighet med både rum, camping, måltidserbjudanden och aktiviteter såsom bastu, fiske m.m.

På Di-ni farmen, som har kvighotell erbjuder Bed & Frukost samt olika aktiviteter såsom danskurs, massage och guidning.

Piteälven sedd från Arnemark

Sikfors kraftverksmuseum

Barnholmen

Enligt legenden övergavs ett litet barn på denna ö och då och då kan man fortfarande höra det övergivna barnets skrik eka över älven...

Stormyrbergets lantgård

Stormyrbergets Lantgård kombinerar ett ekologiskt lantbruk med att ta emot gäster på gården. Där kan du njuta av lantlivet på semestern genom att bo på Lantgård, följa med på en härlig ridtur i de vackra omgivningarna eller gå en runda på världens nordligaste Farmersgolfbana.

Bölebyns garveri

Familjeföretaget Böle grundades 1899 utmed Piteälven. Här garvas eget läder med granbark och vatten – helt utan kemikalier. De egendesignade läderprodukterna är alltid gjorda på ett traditionellt sätt med fokus på klassiskt hantverk och kvalitet.

Sikfors–Brännträsk–Alterdalen–Rosfors–Ersnäs

Ledens fortsatta sträckning är norrut med användande av befintliga stigar och skoterleder samt skogsvägar. Temat för denna del är

En ”organisk” led

Leden ska fungera som en ”levande organisk led”. Med detta menas att den ska utformas succesivt utifrån de möjligheter och resurser som står till buds under en längre tidshorisont. En ungefärlig utpekad sträcka, syfte samt vision är grundbulten men sedan kan leden komma att få olika skepnad beroende många olika faktorer. Det är inte givet att sträckorna måste iordningsställas i anslutning till varandra vartefter. Vilka delsträckor och/eller kringleder som görs i ordning beror helt på lokala initiativ och rådande möjligheter under en längre period (här räknat t.o.m. år 2020). Byarna har olika grad av engagemang, varierande antal företag och föreningar, åldersbild, service och infrastruktur etc. Nya perioder medger förändrade former av stöd och stimulans till åtgärder. Därtill kommer leden att passera varierande landskap som kräver varierande och olika kostsamma insatser.

Befintliga besöksmål, attraktioner och företag på Solanderleden

Jävre:	Turistinfo. Fyr. Gästhamn. Stugby. Arkeologstig. Fiskecamp. Stuga. Kvarnområde. Butik.
Svensbyn:	Svensbyliden. Hembygdsgård, sommarcafé, fors, rastplatser. Led till bergstopp med milsvid utsikt. Boende i Fagervik. Affär och gårdsbutik i Svensbyn.
Blåsmark:	Hästaktiviteter

Långträsk:	Bad, tältplats, byvandring (leden går genom byn), gårdsbutik.
Böle:	Garveri
Pålberget:	Stormyrbergets lantgård, Berättarkoja, Guide, gårdsförsäljning vid två gårdar.
Arnemark:	Såg, byvandring.
Sikfors:	Hotell, camping, gamla kraftstationen Di-Ni farmen. Skomansskålen. Guide m.m.
Brännträsk:	Fiske, rastplats
Alterdalen:	Gårdsbutik/rabarberi, stuga, byvandring, fors...
Lustgården:	Unika växter, sällsynta blommor
Rosfors:	Gammalt bruk, bruksherrgård, bruksmuseum, fors, rastplats. Ev. boende för grupper.
Alvik:	Lunchrestaurang Helmers, kafé. Fäbodleden. Butik.
Ersnäs:	Ralf Lundstengården. Restaurang och kafé, hantverk. Byvandring Buss. Parkering. Infoplatz

Det finns betydligt fler besöksmål, attraktioner och företag i ledens närhet. Här har några räknats upp för att visa på mångfald. En fullständig kartläggning är gjord i förarbetet 2011 och kan rekvideras från LRF Norrbotten. Besöksmål kan förstås tillkomma och läggas ned under arbetets gång tom 2020.

De kanske viktigaste attraktionerna, naturfenomenen hittas efter leden och en del av dem finns beskrivna i förarbetet. För sträckan Flottastigen har en noggrannare kartläggning av sevärt och inslag på leden genomförts i samband med testvandringar.

Företag, utflyktsmål och attraktioner dras in till, ej genom leden.

Att bedriva turism, jordbruk, gårdsbutik eller annan verksamhet knuten till den egna fastigheten innebär att man tar emot besökare i eller i nära anslutning till sitt privatliv. Friheten att kunna välja om man vill ha besök eller inte måste finnas. Därför skall Solanderleden dras en bit utanför gårdarna, inte genom dem. I stället får gårdar och andra attraktioner dra in sig till leden och genom skylt och märke på kartan, beskrivning i ledpass och på webbsida etc. samt egen marknadsföring locka vandrare att besöka dem och kanske förboka logi. Det företag, den verksamhet som av olika skäl inte längre vill ha besök kan då lätt ta bort sin skylt och marknadsföring. Det kan t.ex. vara aktuellt vid ägarskifte eller nedläggning av verksamheten.

En enhetlig "Solanderskylt" som alla erbjuds kompletteras med gårdens, företagets, verksamhetens namn och avstånd vid leden. Enskilda skyltar och "pratare" bör ej förekomma utifrån ett helhetstänkande och profilprogrammets estetiska hållning. Däremot kan en manual för egentillverkning av skyltar i ledens profil kunna tas fram för den som vill och en beställningsvariant för den som föredrar det.

Temaområden och delprojekt

Solanderleden består i sin vision av flera delsträckor. Några nybrutna, spångade, andra befintliga stigar och leder och vissa på befintliga vägar, genom byar eller på skogsbilvägar. Tanken är att delsträck-

Preliminär ledmarkering.

orna skall fungera självständigt men bindas ihop till en helhet med sikte på år 2020. Det är därför lämpligt att varje delsträcka (och delar av sträckan om man så önskar) utvecklas kring ett huvudtema. Flottarstogens tema är kopplat till älven och naturen. Ett tema med en helt annan inriktning kan vara "äventyrsstigen" eller något som är kopplat till upptäckande, mysterier eller spöken...vilket skulle kunna locka skolbarn. Ytterligare en twist är ett tema byggt på verksamhet som bedrivs eller områdets struktur, t.ex. Bondestigen, byaleden, rabarbervägen, kvigslingan (DI-Ni-farmen) eller badvägen... Ralf-Lundstens path... osv.

Solanderledens kärnvärde, dvs. ledens ”själ” och värdering, det som den står för och vill uppfattas som ska utgöra en plattform för synliggörande av leden och marknadsföringen av dess paket. Dessa är inte formulerade inledningsvis.

Följande värden kan vara framtida diskussionsunderlag.

- Levande Landsbygd, rik jordbruksbygd, unika natur- och kulturvärden.
- Grönt, brunt och blått
- Älv, skog och landsbygd berättar.

Kärnvärden

Kärnvärden är något som växer fram och formuleras utifrån hur ”varan”, företaget eller platsen utvecklats. Det handlar om att sätta ord på det bästa som förknippas med Solanderleden.

Kärnvärdet beskriver en aspekt av varumärkets identitet. Kärnvärdena är en viktig grundsten i företagets varumärkesplattform och ska på ett övergripande plan fånga in varumärkets absoluta essens eller ”själ”. De talar om vad leden vill stå för nu och i framtiden och vilka grundläggande värderingar som driver varumärket. Kärnvärdena har nära anknytning till ledens vision. Företag har sällan spikat sina kärnvärden i samband med bildandet, utan det är något som växer fram och formuleras under processen.

Innovation, Interpretation och storytelling

Vandrare är olika. Många föredrar att bara gå, titta, lukta och lyssna på det som bjuds längs leden. Andra vill ha aktiviteter och veta mer, uppleva nya saker och utbyta tankar.

Den bärande tanken är att leden utgör en miljö med natur- och kulturupplevelser där interpretationsteknik används för att förmedla kunskap – för den som vill. Detta sker genom några strategiska beslut.

- Leden ska inte utrustas med informationsskyltar/anslagstavlor.
- Lokala aktörer, guider samt turistföretag erbjuds utbildning i guideteknik och eller paketering/upplevelsearrangemang utifrån Interpretation.

Rik natur, häftiga orörda forsar, vacker flora och intressant fauna vill turisterna gärna se och uppleva men det är nog inte det som beskriver Solanderledens kärnvärde.

- Framtida projekt syftar till att stimulera till storytelling
- Skyltar och symboler efter leden ska utformas så att de berör olika sinnen samt aktiverar besökarnas egna fantasi och forskningslust.
- Anläggningar för storytelling såsom "vevlådor", bastuhus, rastplatser, berättarkojor skall ha interpretation som ledstjärna.
- Lokala kunniga aktörer, lantbruksföretagare, skogskunniga etc. är viktiga resurser när aktiviteter längs leden arrangeras. Möten med människor är ett av besöksnäringens mest uppskattade inslag.
- Ledaktörer uppmuntras att anlägga eller peka ut "berättarkojor" längs hela leden. Tanken är att grupper kan samlas, att författare kan bjudas in, Självaste Solander kan möta turistgrupper, att skolor kan ha grupparbeten och att kojorna kan hyras ut med fokus på berättande. Berättarkafé, berättarpub, berättarbrunch är aktiviteter där lokal mat och matkultur kopplas samman med storytelling.
- Storytelling längs leden i olika former, digitalt eller via gestaltning och aktiviteter kan bidra till att ladda ledens varumärke.
- Bagarstugor fungerar som mötesplatser. I regionen finns många fungerande bagarstugor. En bakardag där alla bagarstugor är öppna för bakande vandrare kan kombineras med berättelser om bak och bröd förr och nu och givetvis kafé med (exempelvis) klämmor och laxmackor.
- Exempel på storytelling är också sägnerna och historierna om

flottarna längs Flottarstigen, bruket i Alterdalen och Rosfors, om kraftverksbygget i Sikfors, skogsbruket samt mjölkförädlingen. Nutidens förädling av lamm eller rabarber är också exempel på storytelling som kan utvecklas vidare. Och varför inte lyfta berättelsen om första biogasanläggningen vid Frigiva gård.

- Det finns många befintliga inslag längs leden eller dess omgivning som bygger på storytelling. På ledens start- och slutplatser finns utmärkta exempel. I Ersnäs finns Ralf Lundstengården och i Jävre visitors center med inredning och utställning från 60-talet.

Tre egenskaper ska känneteckna Solanderleden, förutom att leden är dragen i landsbygdsmiljö. Det är inslaget av innovation, interpretation och storytelling. Dessa tre inslag skapar tillsammans en upplevelsebaserad vandringsled.

Lokala aktörer diskuterar ledens dragning så att den gynnar lokala ekonomin i regionen.

Manual för ledutveckling genom innovation, interpretation och storytelling

En manual som beskriver processen kring hur en innovativ led kan utvecklas genom upplevelseproduktion, interpretation och storytelling är framtagen. Den kan kompletteras och revideras utifrån att leden utvecklas och nya idéer tillkommer. Manualen är generell och kan användas nationellt av andra intresserade aktörer. Manualen skall i möjligaste mån tillämpas och utvärderas i utveckling av ledens kunskapsförmedlande inslag, berättande och storytelling. När lokala aktörer tar sig an ledens olika delsträckor skall manualen ligga till grund för dess innehåll. På så sätt säkras att leden får den unika utformningen och profilen men utifrån ett lokalt perspektiv.

Det betyder inte att varje kilometer av leden ska formas utifrån manualen men när särskilda anläggningar tillskapas utefter leden ger manualen möjlighet till stringens, helhet och marknadsmässiga fördelar.

De innovativa inslagen i leden kan dels vara

- hur den utvecklas, dvs vilka metoder och synsätt som genomsyrar utvecklingsarbetet
- vad som utvecklas, dvs hur leden dras, skyltas, vilka paket som tas fram, anläggningar.

Nytänkande (innovativa) inslag vertikalt och horisontellt har varit och bör vara utmärkande för ledens utvecklingsarbete. Flottarstigen mellan Böle och Sikfors som var ledens första utvecklingsetapp arbetade utifrån lokala aktörers engagemang och idéer. Där var själva metoden det innovativa medan delsträckans innovativa inslag och paketerade aktiviteter fortfarande är i ett utvecklingsskede. Att arbeta med interpretationsteknik vid guidning, kunskapsöverföring och olika aktiviteter är också ett innovativt inslag förankrat redan i ledens förarbeten.

Workshops med lokala aktörer

Innovationskraft och användande av interpretationsteknik och storytelling kan säkerställas i det fortsatta utvecklingsarbetet genom återkommande workshops där deltagarna/lokala aktörer arbetar fram produkter, paket och aktiviteter utifrån innovationsprocesser.

Designprogram – Kriterier

Solanderleden profileras, märks ut och designas utifrån ett generellt profilprogram. Programmet beskriver ledens form i informationsmaterial, skyltning, övrig design och profil.

Designprogrammet utformas separat i samråd med ledningen och efter synpunkter från aktörerna. Programmet ska vara utgångspunkt för de permanenta anläggningar (och kanske även de tillfälliga när det är möjligt) som skapas i anslutning till leden. Följande kriterier skall designprogrammet utgå från:

1. Hållbara, miljövänliga material.

Skyltar, spångar, broar, vindskydd samt kojor ska hålla för regn, snö, sol och vind samt barr och löv. Framförallt måste färgerna vara (och uppfattas som) miljövänliga, t.ex. slamfärg.

2. Underhållsfria eller lätta och kostnadseffektiva att underhålla.

Slamfärg medger enkelt underhåll, är prisvärt, uppfattas som miljövänligt och harmonierar fint med naturens färger. Idag finns ett flertal ”falufärger” att välja mellan förutom röd, t.ex. gul, grön och brun.

3. Trä och annat material från trakten.

Piteå kännetecknas av träindustrin, i Sikfors och Arnemark finns sågverk. Skogsbruket är en viktig del i landsbygdsföretagens verksamhet. Övrigt material väljs utifrån principen design, miljö och lokalt eller svenskt.

4. Inga fotografier eller tryckt text längs leden.

Bilder, text och illustrationer kan finnas i ledpass, infoblad, ledhandbok och digitalt. Översiktskartor bör kunna utformas i plåt, emalj eller allra helst i trä (från trakten).

När leden fått en gemensam profil bör man bestämma hur delar av den kan tillämpas. Möjligheter och begränsningar är viktiga att tänka på. T.ex. kan alla som erbjuder utomhusmåltider ha takspån som serveringsfat med Solanderloggon/färgen/symbolen på. Samtidigt bör man ha klart i vilka sammanhang det inte bör användas och vem som avgör vad som gäller.

Skyltning, hänvisning och information.

Ett viktigt inslag i ledens utformning är att inte satsa på traditionell skyltning med information om olika företeelser, historia och fakta om leden. Den typen av fakta kan ges i form av digitala applikationer via mobilen för den som vill ha sin telefon påslagen (eller det som framtiden erbjuder i form av informationsmöjligheter när ”appar” redan är ute), i en liten handbok, ledkarta, faktablad och framförallt genom muntlig storytelling och guidning. En annan typ av kunskapsförmedling kan ske genom att t.ex. sätta upp frågeskyltar. En myrstig kan förvisso skyltas med en bild på en myra som varning så att stigen ej förstörs (en avvägning för och nackdelar) och som påminnelse för den som inte är van att uppmärksamma den typen av naturliga inslag. Interpretationsmodellen innebär att ev skyltning skall engagera betraktaren att själv tolka det ögat, örat

Muntlig storytelling och interpretationsteknik implementeras bla genom utbildning av lokala guider och aktivitetsföretag. Här undervisar Hansi Gelter en grupp blivande guider.

och näsan tar in (exempelvis), ställa frågor och kanske söka information på egen hand. Att undvika informationsskyltar med text och bilder håller nere underhållskostnaden på en led där huvudmannskapet på sikt inte är lika säkrat som i en nationalpark.

Ledens anläggningar

Ledens anläggningar är viktiga inslag i en vandrars upplevelse. I bilaga föreslås hur leden kan utrustas och föras med enkla, spännande och ändamålsenliga anläggningar. Se även avsnitt ovan om spångar och broars material samt profilering.

Solanderleden utgår från ett lokalt perspektiv. Det lokala perspektivet innefattar de lokala och mobila aktörer som har goda planer på verksamhet med leden som bas t.ex. guideföretag, uthyrning, verkstäder, transport. Huvudmannskapet för en del-led kan vara lokalt t.ex. en lokal byaförening, hembygdsförening, turistföretag, LRF lokalavdelning, samfällighet eller liknande. Men det bör finnas ett övergripande huvudmannskap för hela Solanderleden t.ex. genom en förening eller befintliga destinationen. Vilka frågor som denna hanterar är inte klart men det kan vara marknadsföring, avtal och sammanhållande i säkerhets och skötsel frågor.

Huvudmannskap, lokala initiativ och ledens aktörer

Huvudmannschaftsfrågan skall vara löst 2020 men måste förankras och noga avvägas. Erfarenheter från andra leder är viktig att inhämta.

Kanske kan en skolklass (tex alltid trean-sexan på samma skola) vara skötselmässig huvudman för en del av en delsträcka? Och därmed få möjlighet att påverka dess innehåll, ha lägerdagar osv.

Tanken är att leden kan bestå av kanske fem-sex eller kanske fler delhuvudmän/sträckor/teman. Utifrån vad och hur leden skapas kan olika frågor klaras av såsom nyttjanderätt, marknadsföring, utbildning av guider, säkerhet och finansiering. På varje led skall det finnas kontaktpersoner som ger vandraren trygghet och företagen en samlande kraft. Kontaktpersonerna träffas regelbundet i frågor som skall lösas.

Leden utvecklas organiskt. dvs. ingen vet i början hur den kommer att se ut i framtiden. Men ska den bli attraktiv på exportmarknaden krävs en tydlig organisation som handhar:

- Marknadsföring av leden och ledens utbud
- Säkerhet ur helhetsperspektiv
- Logistik, sopor, ved, skötsel, tillsyn och säkerhet samordnas
- Tillgänglighet och transport. Någon måste förhandla med länstrafiken, taxi, lokala guider, markägare.
- Information och förfrågningar. De kommer alltid oavsett information på nätet.

- Samverkan och framtidsfrågor.
- Etc.

Det kan låta övermäktigt men behöver inte vara det om det finns vilja och planering. Kommunen är en viktig aktör i skötsel och tillsyn och samverkan med alla som vill dra åt samma håll är A och O. LRF lokalavdelningar kan ha en roll, byaföreningen en annan.

Finansieringskällor

Möjligheterna till finansiering varierar över tid. EU projekt via landsbygdsprogram eller strukturfondsmedel är en möjlighet. Programperioden 2014–2020 ger när den är färdigformulerad en indikation kring vilken typ av utvecklingsprojekt som kan bli aktuella. Medel för bevarande och utveckling av natur- och kulturmiljöer via EU/Länsstyrelsen, landstinget, kommunen eller museets olika resurser kan komma att spela roll, t.ex. när natur och/eller kulturmiljöer tillgängliggörs genom leden eller om någon del av naturen eller kulturen restaureras såsom är tanken kring bevarandet av lador eller naturattraktioner.

Framtidens Leaderprogram kan vara en lämplig form för att delfinansiera ett samarbete kring leden med syfte att utveckla företagandet i byarna. Programmet passar även i sin struktur utifrån att utvecklingen utgår från det lokala engagemanget (nerifrån och upp-perspektivet) och att olika organisationer och samhälle samverkar för ledens utveckling. Det brukar också möjliggöra att nedlagt arbete, t.ex. för att medverka vid byggandet av en berättarkoja, kan räknas som medfinansiering.

Via skogsstyrelsen (NOKÅS och andra tillfälliga projektmedel), Arbetsförmedlingen (gröna jobb), Kommunen (Lonamedel som söks av kommunen från Skogsstyrelsen) och olika fonder och föreningar kan bevarande och utvecklingsmedel tillskapas. Vattenregleringsmedel eller motsvarande för vindkraften kan bli aktuella liksom mindre lokala projekt kan fråga efter finansiering från allmänna arvsfonden, samfälligheten, Norra skogsägarna och i vissa fall privata arvsfonder. Lokala banker, organisationer och företag kan vara en källa till finansiering av vissa investeringar eller som medfinansiärer av projekt.

Den framtida finansieringen av ledens skötsel och marknadsföring bör sökas från kommersiella källor, ledavgifter och sponsring.

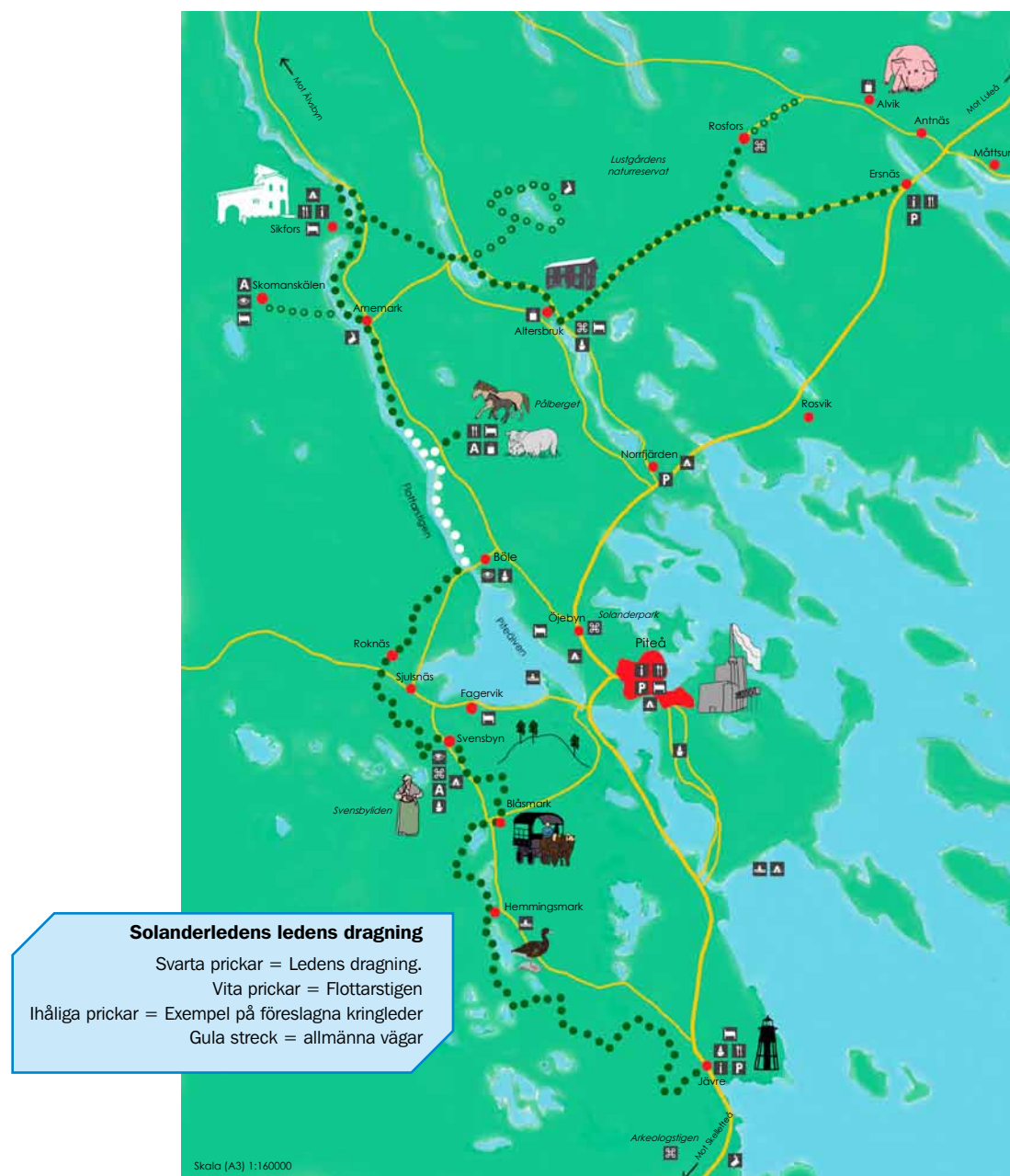
Företagandet och den lokala ekonomin gynnas i projekt som utgår från lokala aktörers initiativ och delaktighet.

Sponsring av ledens olika anläggningar

Det finns många som säkert skulle finna glädje och nytta av att gå in och finansiera och långsiktigt.

En större berättarkoja, en hängbro eller större rastplats skulle kunna finansieras av något av Piteås större bolag ensam eller i förening med annan/andra. Varje liten spång kan finansieras av en eller flera privatpersoner. LRF lokalavdelning i samverkan med skoterklubben eller SLU kan bekosta et utkikstorn eller en vevlåda. Tänk om Pite havsbad stod för finansieringen av en spång eller bro? Träföretagen och skogsägarna är goda förebilder. Någon form av plakett med företagets eller privatpersonens namn kan fästas vid respektive anläggning.

För att hitta en bra mix på kort och lång sikt behövs en god mängd kreativitet och lika mycket retorik. Bra projekt hittar sin finansiering men det är viktigt att det går att kommunicera varför projektet är så bra. Att tänka utanför boxen, vara flexibel och se möjligheter i kombination med långsiktighet, uthållighet och strategiskt arbete är projektriggingens stora utmaning. Därtill behövs kreativa workshops, erfarenhetsutbyte, goda kontakter och beslutsförmåga.

Anläggningar på Solanderleden

Portaler och konstnärliga inslag

Anläggande av portaler är aktuellt vid infarter (start/slut) i Ersnäs respektive Jävre samt eventuellt vid tematiserade, namngivna

delsträckor. Däremellan är ingen portal planerad. Portalerna skall hålla enhetlig profil enligt fastställt profilprogram. Liksom skyltning och anläggningar för rast och tillgänglighet så måste ansvaret för portalerna fastställas inte minst ur säkerhetssynpunkt. Därför kan det vara klokt att överväga hur portalerna utformas samt alternativa ”portar” in till delsträckor, t.ex. genom skylt, flagga, banderoll, markanläggning, sten eller måhända skulptur. Land-art är en konstform som harmonierar väl med interpretationstanken och nyttjar naturens möjligheter på varje plats. Konst av återvunnet material där saker från trakten eller kulturen återvinns i form av konst är ett annat förslag såväl för att markera ledportar som för att skapa intressanta stannpunkter längs leden. Exempelvis finns en stor mängd redskap och maskiner samt tillbehör från jordbruket. Gamla mjölkmaskiner, mjölkkanor, koskällor, vattenautomater, hässjevirke, slätter-

maskiner och tröskor. På de delar av leden som går genom jordbruksbygd kan den typen av installationer passa bra.

Konst i alla dess former men företrädesvis hållbar konst för utomhusklimat är något som ger Solanderleden ytterligare kvaliteter, synliggör och skapar intresse. Med utgångspunkt i de lokala aktörernas delprojekt och beroende på ledsträckans art och eventuellt tema samt möjligheter till finansiering är det viktigt att konstnärliga inslag planeras in på leden.

Överväg om en delsträcka tematiseras utifrån ett konstnärligt tema eller om flera eller alla delsträckor bör ha sådana inslag.

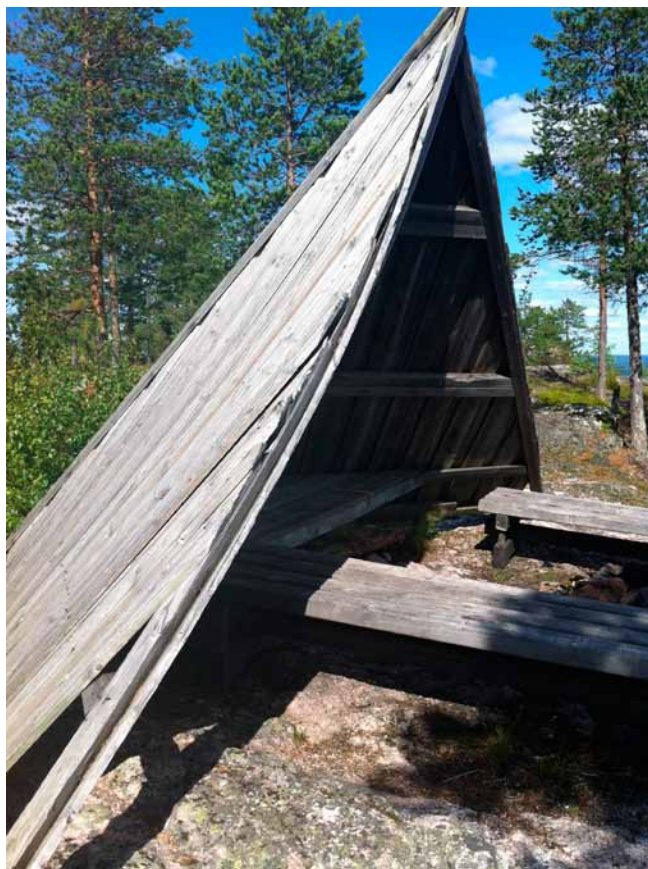
Boende, Lador och bäddar

Längst leden i sin helhet är tillgången på övernattnings- och rastmöjligheter med tak ojämn och begränsad. Ledansvariga på delsträckorna bör se över möjligheten att få fram fler bra boendealternativ med olika standard längs leden. I Västerbotten har ett leaderprojekt ”Hundra bäddar i bygden” sporrat företag och boende att anpassa och upplåta bagarstugor, friggebodar och rum för turister längs Taveljölleden med omnejd. Erfarenheter från det projektet kan användas för att få fram bäddar med anslutning till Solanderleden.

Timrad bastu
på DI-Ni farmen.

Vindskydd/rastplats
i form av båtför.

På platser där delsträckan mellan boende är långt föreslås att gamla lador flyttas, restaureras och formges/kompletteras med färgstråk eller profilmarkering utifrån profilprogrammet. Dessa hyrs ut till vandrare alt ingår i ledpasset. Ladorna förses med golv, kamin och bäddar (märk att särskilt utländska gäster Dinks och Wops, ej accepterar våningssängar och önskar ganska hög bäddkomfort, undantaget fjällvandring), isoleras och placeras i anslutning till vattendrag eller kallkälla. Ladorna utrustas med bra lås samt fönsterluckor. Skötsel och tillsyn skulle kunna överlätas på förening eller boende i området, kanske till den som sköter uthyrning och nycklar.

Bastu hör till vår kultur och det är önskvärt att någon eller några av ledens delsträckor utrustas med timrad bastu, helst vid en badplats. Upplåts mot avgift enligt samma princip som för ladorna.

Vindskydd

Vindskydd längs flottarleden ska liknas vid fören på en eka som står rakt upp. Modellen kan även nyttjas på resterande led alternativt designas egna vindskydd som passar in på ledens tema. Ingen anläggning, som inte finns redan, bör uppföras utan att ritning genomgått utifrån designprogram och ledplan. Vindskydd kan utrustas med eldstad men med försiktighet. Det bör endast finnas eldstad i närheten av vatten och man måste ha ordnat med skötsel och ved.

Toaletter

Utedass av bästa möjliga sort ur miljöaspekt placeras i anslutning till koja och eller rastplats men alltid vid en väg med tanke på tömning-

en. Helst vid vatten med möjlighet att tvätta händerna. Det måste finnas möjlighet att besöka toa med jämna mellanrum. Det är inte alltid välkommet att vandrare nyttjar turistanläggningars toaletter utan att handla och det är inte välkommet med toapapper, sanitetsvaror mm i naturen. Även här måste någon ansvara för skötseln.

Spångar, broar och räcken

(Se ledplan sid 11 om designprogram.)

Utöver vad som sägs här i planen så beaktas bestämmelser, råd och kriterier utfärdade av Skogsstyrelsen, länsstyrelsen m.fl.

Berättarkojor

(Se ledplan.)

I förarbetet föreslogs en designtävling kring utformningen av berättarkojor. Kanske bör den delas in i två delar; hur utforma nya respektive komplettera ”pimpa” befintliga såsom lador.

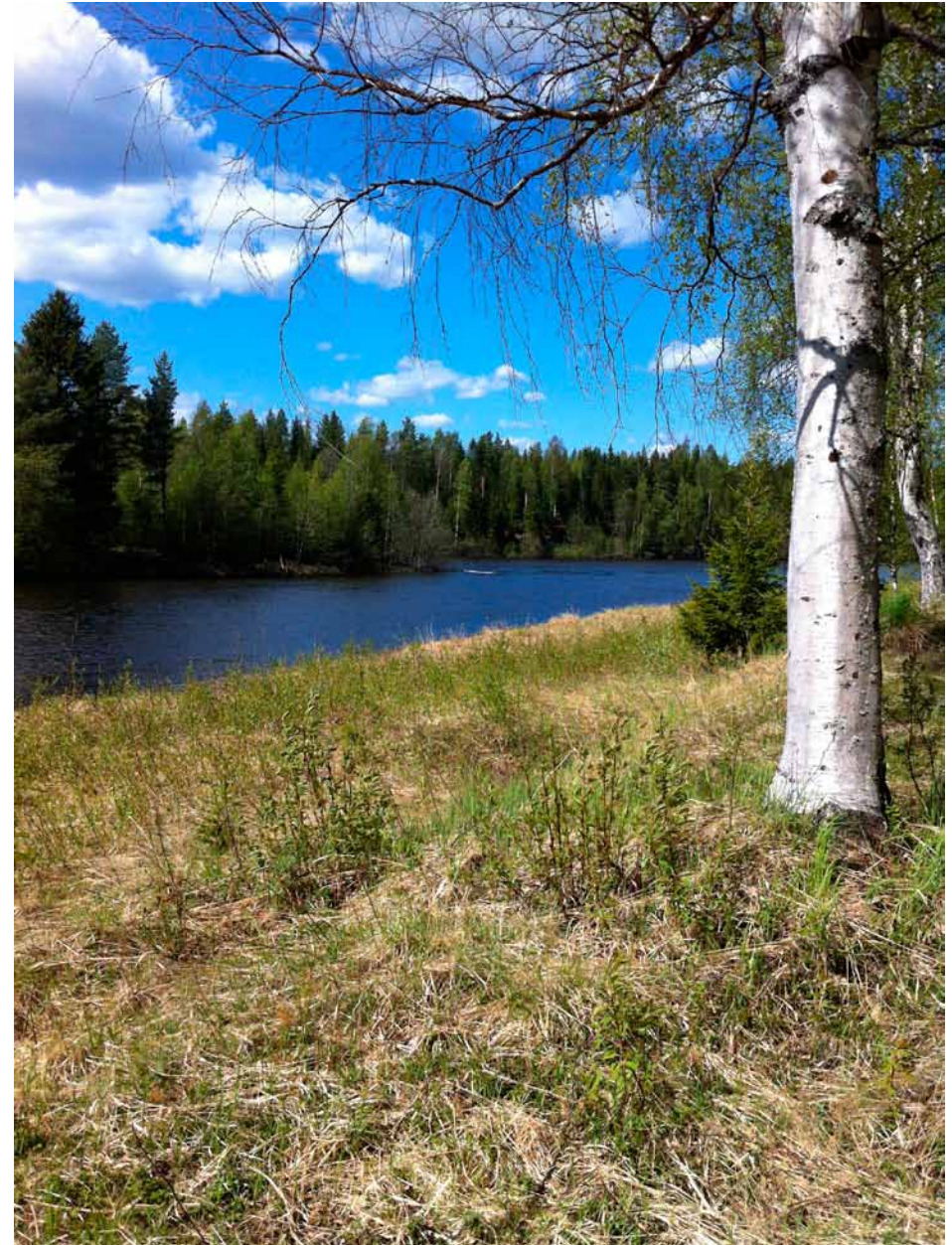
Annat

Fantasin brukar man säga, sätter gränser för vilka anläggningar som kan tillkomma på Solanderleden. Den organiska leden vars utveckling utgår från lokala initiativ är tänkt att just inte skriva på näsan vad som behövs här eller där utöver de primära anläggningarna. I studenternas examensarbete föreslås olika anläggningar för att berätta, såsom s.k. ”vevlådor” (en låda med inspelat ljud, som kan spelas in från distans vars mekanism drivs genom att man drar i en vev).

Andra förslag på anläggningar som framkommit i förstudiepro-

cessen är utsiktstorn, linbana, båt/flotte som dras av lina, badbryggor, fågelkikare. Låt temat och den lokala identiteten få inspirera, anlita konstnärer, studenter eller kanske turister att föreslå och utforma dessa anläggningar. Tänk på att använda det uppenbara, som redan finns i ledens närhet.

Barnholmen vid flottarstigen är aktuell för olika anläggningar. Dels för att uppleva landskapet och utsikten, dels för att ta sig ut på holmen men också för att förmedla sägner om barnholmen.

Ledplanen är en del av projektet Solanderleden berättar som finansieras av EU, Tillväxtverket, Länsstyrelsen i Norrbotten, Skogsstyrelsen, Piteå Presenterar, Sparbanken Nord, Piteå kommun, LTU, LRF samt engagerade landsbygdsföretag i Solanderledens närhet, guideföretag och föreningar i Piteå kommuns landsbygd.

Produktion: LRF Norrbotten.